

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

*Конференција посветена на 1100 годишнината од
Климентовото упокојување*

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ST. KLIMENT'S LIFEWORK

*International Conference dedicated to the 1100th Anniversary of
the death of St. Kliment*

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
Факултет за образовни науки
Република Македонија

University “Goce Delcev” - Stip
Faculty of Philology
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821.163.1.09Св. Климент Охридски(062)
271.2-36Св. Климент охридски(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Климентовото дело : 23-24 јуни, 2016, Штип : зборник на трудови / [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска, Соња Петровска] = International scientific conference St. Kliment's lifework : 23-24 June, 2016, Shtip : book of proceedings / [editor in chief Dragana Kuzmanovska, Sonja Petrovska]. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Филолошки факултет = Shtip = Goce Delcev University, Faculty of philology, 2017. - 319 стр. : илустр. ; 30 см

Дел од трудовите и на англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон повеќето трудови

ISBN 978-608-244-404-8

1. Насп. ств. насл.

а) Климент Охридски, св. (840-916) - Собири б) Образование - Собири
COBISS.MK-ID 103357962

ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Book of Proceedings: Scientific and Professional Papers

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Dragana Kuzmanovska, PhD
Sonja Petrovska, PhD

EDITORIAL BOARD

Wolf Oschlies – Germany
Dragana Kuzmanovska – Republic of Macedonia
Michael Aaron Rockland – United States of America
Sonja Petrovska – Republic of Macedonia
Maryana Rosenfeld – Russian Federation
Tatyana Ternova – Russian Federation
Violeta Dimova – Republic of Macedonia
Igor Riznar – Republic of Slovenia
Dubravka Celinsek – Republic of Slovenia
Snezana Miraschieva – Republic of Macedonia
Lazar Stosic – Republic of Serbia
Stana Smilkovik – Republic of Serbia
Suncica Denik – Republic of Serbia
Daniela Koceva – Republic of Macedonia
Ramadan Dogan – Republic of Turkey
Turan Celebi – Republic of Turkey
Snezana Kirova – Republic of Macedonia
Biljana Ivanova – Republic of Macedonia
Sofya Zabolotnaya – Russian Federation
Tatjana Ulanska – Republic of Macedonia
Marija Todorova – Republic of Macedonia

CONFERENCE ORGANIZATION BOARD

Dragana Kuzmanovska
Sonja Petrovska
Violeta Dimova
Blazo Kitanov
Svetlana Jakimovska
Stojko Stojkov

LANGUAGE EDITORS

Tole Belcev (Macedonian language)
Marija Grkova (Macedonian language)
Tatjana Ulanska (English language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov
Kostadin Golakov

ADDRESS

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

This Book of Proceedings is a testimony of the jubilee, 1100 years of the death of St. Kliment, and the successfully organized International Conference by the Faculty of Philology and the Faculty of Educational Sciences of the Goce Delchev University in Shtip in the honour of St. Kliment.

The Book of Proceedings published the papers from the Conference to leave them to the future generations, as St. Kliment did with his written works and legacy.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

ПРЕДГОВОР

Од уредниците

FOREWORD

The Editors

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО / ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Илија БЕЛЕВ

СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ И ВТЕМЕЛУВАЊЕТО НА

БРЕГАЛНИЧКАТА КНИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА..... 17

Добрила МИЛОВСКА

ПОУЧИТЕЛНИТЕ СЛОВА НА СВЕТИ КЛИМЕНТ 27

Соња ЕНЦЕКОВА СОПОТСКА

ТРАНСПОНИРАЊЕ И ХЕРМЕНЕВТИЧКИ АСПЕКТ НА

КНИЖЕВНИ ЖАНРОВИ ОД СТАРАТА СВЕТСКА

ЛИТЕРАТУРА ВО КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО 33

Димитар ПАНДЕВ

БИБЛИСКИТЕ ПАРАБОЛИ ВО КЛИМЕНТОВИТЕ СЛОВА

(СО ПОСЕБЕН ОСВРТ ВРЗ ПАРАБОЛАТА ЗА БЛУДНИОТ СИН)..... 53

Лилјана МАКАРИЈОСКА

УЛОГАТА НА ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА ВО

РАЗВИТОКОТ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ПИСМЕНОСТ 59

Трајче СТОЈАНОВ

СВ. КЛИМЕНТ КАКО ЕТИЧАР 69

Снежана МИРАСЧИЕВА

ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ УЧИТЕЛОТ И УЧЕНИКОТ-

ОД КЛИМЕНТА ДО ДЕНЕС 77

Толе БЕЛЧЕВ, Ранко МЛАДЕНОСКИ

КОНТЕКСТОТ СВ. КЛИМЕНТ VS ПРИЧЕВ ВО

МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА МЕМОРИЈА..... 85

Марија ЛЕОНТИЌ

ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНЦИЈА НА ЛЕКСИЧКО НИВО ПРИ
ПРЕВЕДУВАЊЕ ОД ТУРСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК..... 249

Софија ЗАБОЛОТНАЈА

ПРЕВОДОТ И КОМЕНТАРИТЕ:
МОДЕРНАТА ПОТРЕБА ЗА КОМПРЕСИИ 257

Виолета НИКОЛОВСКА

Б. КОНЕСКИ – КОДИФИКАТОР НА МАКЕДОНСКИОТ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК 263

Светлана ЈАКИМОВСКА

ТЕРМИНИТЕ И НИВНИТЕ ФРАНЦУСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ
ВО ЗБОРНИКОТ ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА
ТЕОЛОГИЈАТА ОД ЈОВАН ТАКОВСКИ 273

Билјана ИВАНОВСКА, Мери БАСОВСКА

ЗА ЗБОРОТ ШТО НАПРАВИ УСПЕШНА КАРИЕРА ВО ЈАЗИКОТ..... 285

Снежана КИРОВА, Драгана КУЗМАНОВСКА, Биљана ИВАНОВА

СПОРЕДБА НА ПОСЛОВИЦИТЕ НА ЧЕТИРИ ЈАЗИЦИ 293

Татјана УЛАНСКА, Марија ТОДОРОВА

ЕФЕКТИВНОСТА НА КОРИСТЕЊЕ МЕТАФОРИ ВО
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК..... 301

Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ МЕЃУ ГЛАГОЛИТЕ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И РУСКИОТ ЈАЗИК..... 305

Весна ПРОДАНОВСКА

УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ И НА УЧЕНИКОТ ПРИ
СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО
ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК 313

**УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ И НА УЧЕНИКОТ
ПРИ СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО
ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК**

Апстракт:

Изговорот е една област во изучувањето на странскиот јазик која е често занемарена, што веројатно се должи на фактот што се смета како цел тешка за совладување. Во наставата по правилен изговор наставниците треба да имаат предвид дека изговорот во споредба со другите аспекти на усвојувањето на јазикот секогаш ќе биде означено со личниот однос на ученикот кон странскиот јазик и неговите вештини. Поради многуте карактеристики треба да се обрне внимание на одредени аспекти на предавањето и усвојувањето на правилниот изговор на странски јазик (teachability-learnability) кои се сврзани со одредени услови и заради тоа особено проблематични за предавање. Во овој труд се разгледуваат улогите на наставникот, на ученикот, но и изучувањето под водство на наставникот наспроти самосталното изучување на изговор како дел од совладувањето на странскиот јазик низ призмата на повеќе автори од таа област.

Клучни зборови: Изговор, улогата на наставникот, улогата на ученикот, правилен изговор, странски јазик, teachability-learnability

Vesna Prodanovska²

**TEACHER'S AND STUDENT'S ROLE IN ACQUIRING CORRECT
PRONUNCIATION IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN
LANGUAGE**

Abstract:

Pronunciation is an area in the study of a foreign language which is often neglected, probably due to the fact that it is difficult to master. When teaching correct pronunciation teachers should keep in mind that pronunciation in comparison with other aspects of the language acquisition will always be marked by a personal relationship of the student and his foreign language skills. Due to many characteristics we should pay attention to certain aspects of teaching, and acquiring correct

¹ Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Македонија

² Faculty of Philology, Gotse Delchev University, Shtip, Macedonia

pronunciation of a foreign language (teachability-learnability) which is connected with certain conditions and therefore particularly considered as problematic. This paper examined the teacher's and student's role as well as learning under teacher's guidance versus individual learning of pronunciation as part of the acquisition of the foreign language through the prism of several authors of the area.

Keywords: *Pronunciation, Teacher's role, Student's role, Correct pronunciation, Foreign language, teachability-learnability*

Вовед

Изговорот е една област во изучувањето на странскиот јазик која е често занемарена, што веројатно се должи на фактот што се смета тешко за совладување. Сепак, тоа е област во која на учениците им треба насочување. Ние сите знаеме дека англискиот не е фонетски јазик, што значи ако само го погледнеме напишаниот збор најчесто не претставува помош ниту им укажува на учениците како да го изговораат. Затоа, помагајќи им на студентите да се запознаат и да ја научат фонолошката шема, им даваме неопходен инструмент помагајќи им да изведат една разбирлива комуникација. Совладувањето на граматиката, доброто познавање на вокабуларот и правилното читање и пишување се дел од изучувањето на странскиот јазик. Но сепак, не умеенето да се изговараат зборовите правилно во голема мера ја попречува комуникацијата, особено бидејќи се верува дека учениците кои не се во можност да изговараат правилно нема да бидат соодветно разбрани. Според Гиљакјани (Гиљакјани 2012) учениците со добар изговор на англиски најверојатно се соодветно разбрани, дури и ако прават грешки во другите области, додека оние со лош изговор нема да бидат разбрани, дури и ако нивната граматика е добра. Таквите ученици решаваат да избегнуваат да зборуваат на англиски јазик и имаат предиспозиции да доживеат социјална изолација, тешкотии во наоѓањето работа и да имаат ограничени можности во понатамошното образование. Ние расудуваме за луѓето по начинот на кој тие зборуваат, така што учениците со лош изговор може да се оценат како некомпетентни, необразовани или со недостаток на знаење. Многу ученици сметаат дека стекнувањето на добар изговор е еден од најтешките аспекти во изучувањето на англискиот јазик. Ова значи дека предавањето односно подучувањето на правилен изговор како дел од совладувањето на странскиот јазик е важна област со која што треба редовно да се работи.

Улогата на наставникот

Наставниците како модели на изговор носат огромна одговорност и влијаат на своите ученици или на позитивен или негативен начин, а нивната главна цел е да се создаде пријателска и поддржувачка атмосфера на часот. Од друга страна, нивното практично познавање на јазикот не е доволно, бидејќи „ако наставникот

може само да го прикаже изговорот според сопственото говорно претставување, учениците се оставени да се насочат само на она што сметаат дека е значајно за нив самите. Тие самите нема лесно да го разликуваат суштинското значење на фонолошките карактеристики (Далтон и Саидхофер 1994: 67)“.

Покрај тоа, задачата на наставниците е да се зголеми „внатрешната“, како и „надворешната“ мотивација на студентите (Хамер 1991:3-4), односно внатрешениот и надворешниот поттик, кои се случуваат во и надвор од училишната. Учениците треба да бидат свесни за клучните поими од изговорот, вообичаените и можните тешкотии, да имаат теоретска основа и стратегии за решавање на проблеми, со цел да ја олеснат комуникативната и во најопштата мера. Искусните наставници, исто така, треба да имаат чувство за рамнотежа додека ги приложуваат или ги ограничуваат своите напатствија за да се поттикне довербата кај учениците и за да им овозможат да станат независни.

Од една страна, постојат таканаречени надарени ученици, кои се во состојба да го совладаат изговорот на јазикот-цел, дури и само ако се изложени на него. Но, од друга страна, многу ученици, ако не и мнозинството, имаат потреба од дополнителни експлицитни објаснувања, за да можат да научат да ги имитираат и најтешките звуци при зборувањето. Општо земено, учениците имаат потреба од наставник кој ќе ги насочи и ќе го привлече нивното внимание кон тоа како треба да се изговараат определени звуци, за да се постигне разбирлив изговор.

Кенуарти (1990) нуди неколку начини за улогата на наставникот во процесот на усвојувањето на изговор:

Помош на учениците да слушаат/ следат

Улогата на наставникот е да им се помогне на учениците да ги перцепираат звуците кои се често погрешно перцепирани поради лажната сличност со мајчиниот јазик на ученикот. Наставникот треба да провери дали „неговите ученици слушаат звуци во зависност од соодветните категории и да им помогне да развијат нови категории, ако е потребно (Кенуарти 1990: 1)“.

Помош на учениците во изговорот

Во оваа ситуација наставникот треба да објаснува и да ги насочува своите ученици како да имитираат и изговараат нови звуци кои не постојат во нивниот мајчин јазик.

Реализирање на фидбек

Наставниците треба да им дадат на своите ученици точен и конструктивен одговор за тоа како тие да се справат, бидејќи самите не се во состојба да проценат дали нивниот изговор е разбирлив или не. Ако не се даде таков одговор тоа може да значи дека тие ќе направат погрешни претпоставки за својата состојба.

Истакнување на она што се случува

Бидејќи зборувањето несвесно се контролира, учениците можат да пропуштат важни карактеристики во даден разговор, па наставниците секогаш треба да ги потенцираат главните карактеристики.

Утврдување на приоритети

Учениците се свесни дека нивниот изговор во некои односи е различен во споредба со мајчиниот јазик, но она што тие не го знаат е дали тоа е соодветно или не. Во таква ситуација, наставниците ги насочуваат кон тоа на што точно треба да се фокусираат, а на што не.

Развивање на активности / вежби

При изборот на најсоодветните активности кои нудат најдобри можности за вежбање од наставниците, треба да се земат предвид и стиловите на учење на учениците како влијание врз нивниот напредок.

Оценување на напредокот

Оценувањето не е лесна задача за секој наставник, но да се информираат учениците за нивниот напредок е од суштинско значење за понатамошната мотивација на учениците. Покрај наведеното погоре наставникот има за задача да влијае и во корекцијата на грешките, па според Симеонова „...Начинот на корекција на грешките е еден од најважните аспекти на комуникативната ориентација на наставникот по странски јазик. (Симеонова, 2000: 90)“.

Така што, за време на наставата и изучувањето на правилен изговор, наставникот служи не само како водич кој ги утврдува приоритетите и кој помага на учениците да ги совладаат потребните категории, но, исто така, треба да им обезбеди соодветни вежби и повратна информација.

Улогата на ученикот

Примарната улога на ученикот не е само да биде активен учесник во наставниот процес, но и да е во можност да го набљудува својот напредок. Со други зборови, она што сите ученици треба да го направат е да „одговорот на она што им се задава како задача (Кенуарти 1990: 2)“ од наставникот што во спротивно се покажува дека нема ниту напредок ниту минимално подобрување. Затоа, со сигурност се тврди дека на крајот „...успехот во изговорот ќе зависи од тоа какви напори вложува ученикот и дали е подготвен да ја преземе одговорноста за сопственото учење (Кенуарти 1990: 2)“. Наставникот може да биде многу вешт во забележувањето на неточен изговор т.е. грешки и сето тоа веднаш да го истакнува, но ако ученикот не презема никаква иницијатива и не се обиде да провери за што вложува напор и во тој случај напредок е минимален (Кенуарти, 1990: 2). Изучувањето на изговор во рана возраст станува основна

компонента, така што учениците стекнуваат навика правилно и соодветно да изговараат фрази и зборови на изучуваниот јазик. Ако учениците не се изложени на подучување во најраната возраст тогаш тие наидуваат на тешкотии при совладувањето на правилниот изговор во понатамошниот живот, бидејќи веќе усвоената грешка станува сериозен проблем за надминување.

Џоан Морли забележува дека целите на ученикот при изучувањето на странски јазик треба да содржат: функционална разбирливост, функционална комуникативност, зголемена самодоверба, способности за следење на говорот и стратегии за модификација на говорот (Морли 1991), кои можеме да ги толкуваме на следниов начин: да бидат лесно разбирливи, ефективно да комуницираат, да се чувствуваат сигурни во врска со себе и да бидат во можност да го слушаат својот исказ и да умеат да се поправат самите себе. Главните задачи на ученикот се: да ги оствари своите цели, да ги анализира своите потреби и слабости и да преземе активна одговорност за своето учење, поткрепено со силни цели и мотивација. За тоа Марфи додава „значително посветување на време и енергија (Марфи 1991: 59)“ со цел на експедитивен напредок. Наставниците, од друга страна, се смета дека се одговорни за обезбедување на модел на сите нивоа на говорната продукција (Дикерсон, 1994). Исто така, за обезбедување соодветни вежби во јазичен контекст, фидбек, понатаму, да ги следат учениците, да поставуваат цели, изразувајќи вистинска грижа за добар изговор, да нудат поддршка и професионални совети.

Но, неизбежно е да се каже дека желбата на ученикот да биде одговорен за сопственото учење и да преземе дејствија околу истото се движи паралелно со факторите кои влијаат врз изучувањето на изговор односно истите оние неизбежни влијанија кои се пресудни при изучувањето на странски јазик.

Изучување под водство на наставникот наспроти самосталното изучување

Како чекор напред при совладувањето на изговорот е идејата дека минималната улога на наставникот во наставата се покажува како помалку ефикасна наспроти интензивните напатствија од наставникот, посочуваат Киршнер, Свелер и Кларк. Нивното истражување не се однесува конкретно на изучувањето на англискиот како втор или странски јазик, туку на изучувањето на странски јазик како целина. Споменатите автори тврдат дека пристапот со инструкции од наставникот дава подобри резултати поради тоа што е поврзан со работната и со долгорочната меморија, како и нивниот однос, земајќи го предвид човечкиот когнитивен апарат (Киршнер, Свелер и Кларк, 2006), кој се однесува на нашата когнитивна организација. Но, пристапот со минимални напатствија не се повикува на овие функции. Капацитетот на работната меморија, како форма на краткорочна меморија е ограничена и оптоварувањето со ненасочени инструкции, особено со почетниците, станува неефикасно при складирањето и

пребарувањето на информации. Лесното прisetување на релевантни податоци е доказ за промени во долгорочната меморија на клеточно ниво, покажувајќи фиксирање на меморијата, поточно ефективно учење. Сосем спротивното на ова се покажува како валидно во поглед на минималното водство во наставата. Постојат повеќе мемориски системи со различни карактеристики и имиња, па оттука и невролозите зборуваат за синаптичката пластичност и мемориска модулација и како се случува преминот од краткорочна до долгорочна меморија.

Ејхенбаум укажува, на пример, дека „постојаното складирање на сеќавањата, наречено семантичка меморија“ (Ејхенбаум 2008), се занимава со преработка на она што го учиме преку анализа на материјали, особено јазикот. Затоа, може да се заклучи дека пристапот со водство од наставникот при изучувањето на изговор е поефикасно бидејќи се базира помалку на работната меморија, а повеќе на преносот на податоци во долгорочната меморија по пат на повторување и на вежбање. Освен тоа, веќе зачуваните фонолошки концепти помагаат во повторната концептуализација на англиските звуци, без да се оптоваруваат со ограничен капацитет и времетраењето на работната меморија. Минималното водство може да има подобри резултати со напредните ученици, бидејќи тие се вешти во манипулирање со концептите и со достапот на податоците во нивната долгорочна меморија.

Заклучок

Изговор традиционално се изучува со цел „да се достигне ниво на мајчин јазик“, но тоа се чини за непрактично и скоро невозможно. Всушност, со тоа се доаѓа до обесхрабрување и на наставниците и на учениците и се нарекува „совршена стапица“ (Морли 1992). Попрактичен пристап се смета ако се стремиме кон нивото на „изговор пријатен за слушање“ (Кјелин, 1998). Оваа цел има смисла за ученикот кој се надева да постигне нешто преку разговор со носителите на изучуваниот јазик, без разлика во каков вид на опркужување се наоѓа. Ако слушателот смета дека премногу напор е потребен за да се разбере, говорникот веќе е во загуба. Така што, владеењето на основните елементи на комуникацијата на англиски се чини разумна. Подобрувањето може да се покаже подоцна „...доколку ученикот вложи повеќе напор и време во совладувањето на нијанси на говорниот англиски јазик (Гилберт, 2008:42)“. Во наставата по правилен изговор наставниците треба да имаат предвид дека изговорот во споредба со другите аспекти на усвојувањето на јазикот секогаш ќе биде означено со личниот однос на ученикот кон странскиот јазик и неговите вештини. Затоа „... никогаш не може да биде директна поврзаноста, еден-на-еден, помеѓу она што се предава и она што се изучува (Далтон и Саидхофер 1994: 72)“. Поради горенаведените факти, треба да се обрне внимание на одредени аспекти на предавањето-усвојувањето на правилниот изговор на странски јазик (teachability-learnability) (нав. Дело) кои се сврзани со одредени услови и заради тоа особено проблематични за предавање.

Референци

- [1] Далтон и Саидхофер, 1994: Dalton, Christiane and Barbara Seidlhofer. Pronunciation. Oxford: Oxford University Press. Pp.72.
- [2] Гилберт, Џ. 2008: Gilbert, Judy, B. 2008: Teaching Pronunciation: Using the Prosody Pyramid. pp42.
- [3] Кјелин, О. 1998. Kjellin, O. 1998. Accent Addition: Prosody and Perception Facilitate Second Language Learning. In O. Fujimura, B.D. Joseph, & B. Palek (Eds.), Proceedings of LP'98 (Linguistics and Phonetics Conference) at Ohio State University, Columbus, Ohio, September 1998 (Vol.2, pp.373-398). Prague: The Karolimun Press.
- [4] Морли, Џ. 1992. Morley, J. 1992. Rapid Review of Vowel & Prosodic contexts. Ann Arbor. University of Michigan Press.
- [5] Ејхенбаум, Х. 2008, Eichenbaum, H. 2008. Learning and Memory. New York: W.W. Norton & Co.
- [6] Киршнер, Свелер и Кларк, К., Kirschner, Sweller и Clark K. 2006. Why Minimal Guidance During Instruction Does Not Work: An Analysis of the Failure of Constructivist, Discovery, Problem-Based, Experiential, and Inquiry-Based Teaching, EDUCATIONAL PSYCHOLOGIST, Vol. 41 no.2, pg 75–86.
- [7] Дикерсон, У. Б. 1994; Dickerson, W. B. 1994. Empowering students with predictive skills. In J. Morley (Ed.), *Pronunciation pedagogy and theory: New views, new directions* (pp.17-33). Alexandria, VA: TESOL Publications.
- [8] Марфи Џ. М. 1991, Murphy, J. M. (1991). Oral communication in TESOL: Integrating speaking, listening, and pronunciation. TESOL Quarterly, 25(1), pp.59.
- [9] Морли, Џ. 1991, Morley, J. (1991). The pronunciation component in teaching English to speakers of other languages. TESOL Quarterly, 25(3), 481.
- [10] Кенуарти, Џ. 1990 Kenworthy, J. (1990). *Teaching English pronunciation*. Oxford: Oxford University Press. Pp2.
- [11] Симеонова, Џ. 2000. Симеонова, Џ., 2000: Преподавателя по чужд език, с комуникативна ориентација и комуникативност в обучението. Софија. Печат: Фирма „Актив Комерс“ стр. 90.
- [12] Хармер, Џ. 1991. Harmer, J. 1991: The Practice of English Language Teaching, Longman, London, Pp.3-4.
- [13] (Гилакјани 2012) Gilakjani, A. P. 2012. Goals of English Pronunciation Instruction. INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE TEACHING AND RESEARCH VOL. 1, NO. 1.